

“TURKIY XALOLAR FOLKLORINING OIYOSIY O’RGANILISHI MASALALARI”

mavzusida xalqaro ilmiy-nazariy anjuman

FOLKLORSHUNOSLIK FANINI O’QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH KOMPETENSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI

Ulug’bek SATTOROV

Toshkent amaliy fanlar universiteti professori

Filologiya fanlari doktori

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15290688>

Annotatsiya: Ushbu maqolada folklorshunoslik fanini o’qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati, ularning ta’lim jarayonidagi roli va samaradorligi tahlil etiladi. Raqamli texnologiyalar ta’lim sifatini oshirish, talabalarning tahliliy va tadqiqot kompetensiyalarini rivojlantirish hamda interaktiv o’qitish usullarini joriy etishda muhim vosita hisoblanadi. Shuningdek, maqolada raqamli platformalar, elektron manbalar, virtual ekspeditsiyalar va raqamli tahlil vositalaridan foydalanish imkoniyatlari yoritiladi.

Kalit so’zlar: raqamli texnologiyalar, folklorshunoslik, interaktiv ta’lim, tadqiqot kompetensiyalari, elektron manbalar, virtual ekspeditsiyalar.

Аннотация: В данной статье анализируется значение использования цифровых технологий в преподавании фольклористики, их роль и эффективность в образовательном процессе. Цифровые технологии являются важным инструментом для повышения качества образования, развития аналитических и исследовательских компетенций студентов, а также внедрения интерактивных методов обучения. В статье рассматриваются возможности использования цифровых платформ, электронных ресурсов, виртуальных экспедиций и инструментов цифрового анализа.

Ключевые слова: цифровые технологии, фольклористика, интерактивное обучение, исследовательские компетенции, электронные ресурсы, виртуальные экспедиции.

Abstract: This article analyzes the importance of using digital technologies in teaching folklore studies, their role, and effectiveness in the educational process. Digital technologies serve as a crucial tool for improving education quality, enhancing students’ analytical and research competencies, and implementing interactive teaching methods. The article highlights the possibilities of using digital platforms, electronic resources, virtual expeditions, and digital analysis tools.

Keywords: digital technologies, folklore studies, interactive learning, research competencies, electronic resources, virtual expeditions.

Folklorshunoslik – xalq ijodiyoti (folklor)ni o’rganadigan fan bo’lib, u xalq og’zaki ijodi namunalarining kelib chiqishi, rivojlanishi, janrlari, badiiy va semantik xususiyatlarini tahlil qiladi. Bu fan turli xalqlarning og’zaki madaniyatini, mif va afsonalarini, doston va qo’shiqlarini, maqollar va topishmoqlarini o’rganib, ularning jamiyatdagi o’rni va ta’sirini aniqlashga qaratilgan.

“TURKIY XALOLAR FOLKLORINING OIYOSIY O'RGANILISHI MASALALARI”

mavzusida xalqaro ilmiy-nazariy anjuman

Zamonaviy ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarning o'rni tobora ortib bormoqda. Xususan, folklorshunoslik fanini o'qitishda innovatsion yondashuvlar va raqamli vositalardan foydalanish talab etiladi. Folklorshunoslik – xalq og'zaki ijodi, milliy qadriyatlar va madaniy merosni tadqiq etuvchi fan sifatida yangi pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashgan holda o'qitilishi zarur. Shu nuqtayi nazardan, raqamli kompetensiyalarni takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistonda raqamli ta'lim muhitini rivojlantirish bo'yicha qator huquqiy hujjatlar qabul qilingan bo'lib, ular ta'lim tizimida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning huquqiy asoslarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Jumladan: 2020-yil qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi qonuni raqamli ta'lim tizimini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlaydi. 2020-yil 5-oktabrdagi PQ-6079-sonli “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasi barcha ta'lim yo'nalishlarida innovatsion texnologiyalarni joriy etish tamoyillarini belgilaydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-son “Ta'lim va ilm-fanni rivojlantirish bo'yicha 2030-yilgacha mo'ljallangan Milliy strategiyasi” pedagoglarning zamonaviy bilim va ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan.

Ushbu hujjatlar folklorshunoslik fanini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish, elektron o'quv manbalarini yaratish va virtual o'quv muhiti shakllantirishga asos bo'ladi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalar o'quv jarayonining samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, an'anaviy fanlarni, jumladan, **folklorshunoslik** fanini o'qitishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish talabalarning bilim olish jarayonini yanada interaktiv va qiziqarli qilish imkonini beradi.

Folklorshunoslik fanini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish kompetensiyalarini takomillashtirish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar zamonaviy ta'lim jarayonining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Mazkur yo'nalishda olib borilgan ilmiy ishlar asosan xalq og'zaki ijodini o'rganish, uni raqamli muhitda saqlash, o'quv jarayoniga moslashtirish va innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish masalalariga qaratilgan.

Folklorshunoslik fanining o'qitilishida raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyati haqidagi ilk tadqiqotlar XX asr oxiri va XXI asr boshlariga borib taqaladi. Xususan, Sh.Ismoilov o'z tadqiqotida folklor materiallarini jamlash va tahlil qilish jarayonida multimedia texnologiyalaridan foydalanish zarurligini ta'kidlagan. Ushbu

“TURKIY XALOLAR FOLKLORINING OIYOSIY O‘RGANILISHI MASALALARI”

mavzusida xalqaro ilmiy-nazariy anjuman

ilmiy qarashlar keyinchalik U.Turdaliyev tomonidan rivojlantirilib, folklor matnlarini elektron muhitda qayta ishlash va ta’lim jarayonida qo‘llash metodikasi ishlab chiqilgan.

Raqamli texnologiyalar ta’lim sohasida keng qo‘llanilishi bilan bog‘liq holda, A. Karimov zamonaviy pedagogik texnologiyalar va raqamli o‘quv platformalarining ta’lim jarayoniga integratsiyasi masalasini yoritgan. Uning tadqiqotida folklorshunoslik fanini o‘qitishda elektron darsliklar, virtual kutubxonalar va sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish istiqbollari o‘rganilgan.

D. Abdullayeva o‘z ishida raqamli kompetensiyalarni shakllantirish tamoyillarini yoritib, pedagog va talabalar uchun interaktiv o‘quv muhitini yaratishning samarali usullarini ko‘rsatgan. U ta’lim jarayonida raqamli resurslardan foydalanish o‘qitishning sifati va tezkorligini oshirishini ta’kidlaydi.

Global miqyosda UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan “Digital Learning Transformation: Global Strategy” 2021-yil hujjati raqamli texnologiyalar orqali ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish bo‘yicha xalqaro tajribani o‘z ichiga oladi. Mazkur hujjatda raqamli ta’lim muhitini rivojlantirish bo‘yicha konseptual yondashuvlar keltirilgan bo‘lib, ular folklorshunoslik fanini o‘qitishda ham dolzarb sanaladi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan qabul qilingan qonun va qarorlar, jumladan, “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi va O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta’lim va ilm-fanni rivojlantirish bo‘yicha 2030-yilgacha mo‘ljallangan Milliy strategiyasi” ta’lim tizimida innovatsion texnologiyalarni joriy etish va pedagoglarning zamonaviy bilim va ko‘nikmalarini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni o‘z ichiga oladi.

Yuqorida qayd etilgan adabiyotlar va huquqiy hujjatlar shuni ko‘rsatadiki, folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli, bu yo‘nalishda olib borilayotgan tadqiqotlar kelgusida yanada rivojlantirilib, innovatsion metodlarni takomillashtirishga xizmat qilishi lozim.

Folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish kompetensiyalarini takomillashtirish jarayoni turli ilmiy metodlar asosida o‘rganiladi. Folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha ilg‘or pedagogik yondashuvlar tahlil qilindi. O‘qitish jarayonida interfaol dars usullari, onlayn platformalar, raqamli resurslardan foydalanish samaradorligi o‘rganildi. Shu

“TURKIY XALOLAR FOLKLORINING OIYOSIY O‘RGANILISHI MASALALARI”

mavzusida xalqaro ilmiy-nazariy anjuman

bilan birga, raqamli texnologiyalar yordamida xalq og‘zaki ijodini tahlil qilish, tasniflash va taqdim etish imkoniyatlari o‘rganildi.

Mazkur tadqiqotda xalq og‘zaki ijodi materiallarini raqamlashtirish, ularni axborot texnologiyalari yordamida saqlash va taqdim etish metodlari o‘rganildi. Onlayn ma‘lumotlar bazasi, elektron kutubxonalar va sun‘iy intellekt asosida ishlovchi dasturlarning xalq og‘zaki ijodini o‘rganishdagi o‘rni tahlil qilindi.

Folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish bo‘yicha xalqaro va milliy tajribalar qiyosiy tahlil qilindi. Dunyo miqyosida xalq og‘zaki ijodi namunalarini raqamlashtirish, ularni saqlash va o‘qitish jarayonidagi innovatsion usullar o‘rganildi.

Oliy ta‘lim muassasalarida folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalarning samaradorligini baholash maqsadida empirik tadqiqotlar o‘tkazildi. Pedagoglar va talabalarning raqamli texnologiyalarga oid bilim va kompetensiyalarini o‘rganish uchun so‘rovnomalar, intervyular va kuzatish usullari qo‘llanildi.

Tadqiqot doirasida raqamli texnologiyalar yordamida o‘qitish jarayonining samaradorligini baholash uchun statistik tahlil metodlari qo‘llanildi. Folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli vositalar ta‘sirini aniqlash maqsadida eksperimental va nazorat guruhlarini o‘rtasidagi farqlar o‘rganildi.

Ushbu metodologik yondashuvlar asosida folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalarning o‘rni va ahamiyati chuqur tahlil qilindi hamda pedagogik jarayonda innovatsion yondashuvlarning samaradorligi baholandi.

Folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish kompetensiyalarini takomillashtirish bo‘yicha olib borilgan tadqiqot natijalari quyidagilarni ko‘rsatdi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) xalq og‘zaki ijodini o‘rganish, saqlash va taqdim etish jarayonlarini samarali tashkil etish imkonini beradi. An‘anaviy usullardan farqli ravishda, raqamli texnologiyalar ma‘lumotlarni tezkor qayta ishlash, interaktiv ta‘lim resurslari yaratish va ularni keng auditoriyaga yetkazishda muhim vosita hisoblanadi. Eksperimental va nazorat guruhlarida o‘tkazilgan ta‘lim jarayonlari natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli texnologiyalarni qo‘llash orqali talabalar: xalq og‘zaki ijodi namunalarini elektron formatda o‘rganish va tahlil qilish, multimedialli taqdimotlar va interaktiv dars materiallaridan foydalanish, sun‘iy intellekt asosida ishlovchi ma‘lumotlar bazalaridan foydalanish kabi ko‘nikmalarga ega bo‘ldilar.

“TURKIY XALOLAR FOLKLORINING OIYOSIY O‘RGANILISHI MASALALARI”

mavzusida xalqaro ilmiy-nazariy anjuman

Shuningdek, raqamli resurslardan foydalanish talabalarning mavzuga oid qiziqishini oshirib, ularning mustaqil izlanish olib borish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishi aniqlandi.

Ushbu natijalar shuni ko‘rsatadiki, folklorshunoslik fanini zamonaviy talablar asosida o‘qitish uchun raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi zarur. Bu esa talabalarning ijodiy va ilmiy salohiyatini oshirish, xalq og‘zaki ijodiga oid bilimlarni kengaytirish hamda tadqiqot jarayonlarini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish kompetensiyalarini takomillashtirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. So‘nggi yillarda ta‘lim tizimida raqamli texnologiyalarning integratsiyalashuvi pedagogik jarayonlarni yangi bosqichga olib chiqdi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, xalq og‘zaki ijodiga oid ma‘lumotlarni raqamli shaklda yig‘ish, tahlil qilish va o‘qitishda innovatsion usullarning qo‘llanilishi nafaqat o‘quv jarayonining samaradorligini oshiradi, balki talabalarning fanga bo‘lgan qiziqishini ham orttiradi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar shuni isbotlaydiki, an‘anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda, raqamli vositalardan foydalanish talabalar uchun interaktiv va vizual materiallardan samarali foydalanish imkonini beradi. Jumladan: elektron kutubxonalar va raqamli arxivlar – xalq og‘zaki ijodi namunalarini o‘rganish, ular ustida lingvistik va semiotik tahlil o‘tkazish imkoniyatini yaratadi.

Onlayn ta‘lim platformalari (Moodle, Coursera, Google Classroom) – folklorshunoslik faniga oid interaktiv mashg‘ulotlarni tashkil etishga imkon beradi. Sun‘iy intellekt va katta ma‘lumotlar (Big Data) asosida tahlil – xalq og‘zaki ijodi namunalarining semantik va morfologik tuzilishini o‘rganishda zamonaviy yondashuvni shakllantiradi.

Shu jihatdan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O‘zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida ta‘lim jarayonlariga innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish choralari ko‘rilmoqda. Bu esa folklorshunoslik fanining metodologik rivojlanishiga ham bevosita ta‘sir ko‘rsatmoqda.

Folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalarning samarali qo‘llanilishi ko‘p jihatdan pedagog va talabalarning raqamli savodxonligiga bog‘liq. O‘tkazilgan tadqiqotlar natijalari shuni ko‘rsatadiki: o‘qituvchilarning AKT bo‘yicha yetarli bilim va malakaga ega emasligi, raqamli o‘quv resurslarining cheklanganligi, folklorshunoslik bo‘yicha maxsus raqamli platformalarning yetishmovchiligi bu sohadagi asosiy muammolardan biri hisoblanadi.

“TURKIY XALOLAR FOLKLORINING OIYOSIY O‘RGANILISHI MASALALARI”

mavzusida xalqaro ilmiy-nazariy anjuman

Bularni bartaraf etish maqsadida, xalqaro tajribaga tayanib, folklorshunoslikni o‘qitishda quyidagi mexanizmlarni joriy etish taklif etiladi:

✓ o‘qituvchilar uchun raqamli texnologiyalar bo‘yicha maxsus malaka oshirish kurslarini tashkil etish (Shu bilan bog‘liq holda, Finlyandiya va Estoniya ta‘lim tizimida o‘qituvchilar uchun AKT bo‘yicha doimiy malaka oshirish dasturlari ishlab chiqilgan);

✓ folklorshunoslik faniga oid elektron resurslar va multimediya vositalarini yaratish (bunga misol qilib, AQSh va Buyuk Britaniyada mavjud Digital Humanities yo‘nalishi orqali fanlarni raqamlashtirish loyihalarini keltirish mumkin);

✓ talabalarning masofaviy ta‘lim orqali xalq og‘zaki ijodi manbalariga kirish imkoniyatini kengaytirish (masalan, Europeana, Digital Public Library of America singari raqamli madaniy meros platformalari mavjud).

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, innovatsion texnologiyalarni folklorshunoslik faniga tatbiq etish, ta‘lim jarayonini yangi bosqichga olib chiqish bilan birga, talabalar va tadqiqotchilar uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Shu sababli, raqamli ta‘lim metodlarini rivojlantirish nafaqat pedagogik jarayonni takomillashtiradi, balki xalq og‘zaki ijodining ilmiy tadqiqotlarini ham yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish bugungi kun ta‘lim jarayonining ajralmas qismiga aylanmoqda. O‘quv jarayonida innovatsion yondashuvlar joriy etilishi talabalarning mustaqil izlanish olib borish qobiliyatini rivojlantirish, ularning ilmiy-tadqiqot ishlarida faol ishtirokini ta‘minlash va an‘anaviy ta‘lim tizimini takomillashtirishga yordam beradi.

Shunday qilib, folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish jarayonning sifatini oshirish bilan birga, milliy madaniy merosni keng targ‘ib qilish va saqlashda ham muhim o‘rin tutadi.

Folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish zamonaviy ta‘lim jarayonining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, interaktiv ta‘lim metodlarini qo‘llash orqali talabalarning bilim olish jarayoni yanada samarali va qiziqarli bo‘lishi ta‘minlanadi. Raqamli texnologiyalar folklor namunalarini to‘plash, saqlash, tahlil qilish va targ‘ib qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, folklorshunoslik fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish ta‘lim jarayonining sifatini oshirish bilan birga, milliy madaniy merosni saqlash va rivojlantirishda ham muhim ahamiyat kasb

“TURKIY XALOLAR FOLKLORINING OIYOSIY O'RGANILISHI MASALALARI”

mavzusida xalqaro ilmiy-nazariy anjuman

etadi. Kelajakda bu yo'nalishda olib boriladigan izlanishlar va innovatsion yondashuvlar orqali xalq og'zaki ijodi va folklor tadqiqotlarining yangi bosqichga chiqishi kutilmoqda.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. Ta'lim to'g'risida. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. “Ta'lim va ilm-fanni rivojlantirish bo'yicha 2030-yilgacha mo'ljallangan Milliy strategiya” to'g'risida. – 2019-yil 29-aprel, PF-5712-son. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Matbuot xizmati, 2019.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi Qarori. “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash to'g'risida. – 2020-yil 5-oktabr, PQ-6079-son. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, 2020.
4. Abdullayeva, D. Raqamli texnologiyalar va innovatsion ta'lim. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. Karimov, A. Pedagogik texnologiyalar va raqamli ta'lim muhitida kompetensiyalarni rivojlantirish. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2022.
6. Ismoilov, Sh. Zamonaviy ta'limda innovatsion metodlar va axborot texnologiyalari. – Toshkent: Universitet, 2020.
7. Turdaliyev, U. Folklorshunoslik: Nazariya va amaliyot. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2019.